

Розробка уроку з образотворчого мистецтва для учнів 5 класу

Тема. Символіка орнаменту й кольору в писанці. Створення ескізу писанки.

Мета: 1. Дати поняття про писанкарство як вид декоративно-прикладного мистецтва. Ознайомити учнів із походженням писанки, історичними передумовами виникнення писанкарства; ознайомити з видами писанок, символікою орнаменту і кольорів писанки, видами символів; удосконалювати навички стилізації природних форм. 2. Розвивати асоціативно-образне мислення, уяву, фантазію, художній смак, творчі здібності; композиційно правильно розташовувати потрібні елементи на писанці. 3. Виховувати духовні та моральні ціннісні орієнтири у сфері образотворчого мистецтва; бажання продовжувати й розвивати традиції українського народу.

Оснащення уроку. *Зоровий ряд:* слайди, картки із видами писанок; зображення писанок різних регіонів України; таблиці із символічних та кольорових значень у писанкарстві; інструкційні карти. *Музичний ряд:* аудіозапис українських великодніх пісень.

Матеріали та інструменти: акварель, гуаш, пензлі, шаблон яйця.

Тип уроку: комбінований.

Вид діяльності учнів: сприймання, практична діяльність.

Форма діяльності учнів: групова.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Привітання учнів

Перевірка готовності учнів до уроку

II. Актуалізація опорних знань

- Що таке стилізація?
- Що виходить в результаті переробки реальних форм у декоративну?

III. Мотивація навчальної діяльності

З давніх-давен люди святкують Великдень – Пасху. Це – день, коли воскрес Ісус Христос, саме цієї пори приходить справжня весна, все починає рости, квітнути. Готуються до цього свята з особливим завзяттям: дотримуються посту, багато моляться, щоб очистити свої тіло і душу і прийти до храму зі світлими думками і чистим сумлінням.

IV. Повідомлення теми уроку

Люди здавна наносили на шкарлупу яєць чарівні магичні знаки і, були ті знаки малюнками-молитвами. Наші пращури вірили, що писанки приносять добро, щастя, достаток, здоров'я та захищають людину від усього злого. Що ж таке писанка? Де її витoki? Як виготовляти писанку? Що на ній слід малювати?

Під час уроку ми ознайомимося з цим мистецтвом, спробуємо створити ескіз писанки, ознайомимося із значенням символів і кольорів, які використовуються у писанкарстві.

V. Вивчення нового матеріалу

Писанки – це своєрідний мініатюрний живопис України, наповнений ритуальним значенням: величання споконвічного закону весняного пробудження сонця і відродження природи. Розпис писанок – найпоширеніший вид декоративно-прикладного мистецтва. Збереження цього звичаю – свідоцтво безперервного розвитку народного мистецтва, його зв'язку з далеким минулим і сьогоденням. (*перегляд слайдів*)

Інтерактивний метод «Пошук інформації»

На попередньому уроці кожна творча група отримала завдання опрацювати один з аспектів досліджуваної проблеми і підготувати виступи. Лідер кожної групи виступить з докладом (з показом зразків писанок, відповідних таблиць, малюнків).

1. **«Історики»** повідомляють про час та умови виникнення писанок.

Історія писанки і писанкарського мистецтва давня, їх витoki сягають доби первісно-родового ладу, за кілька тисячоліть до нашої ери. За часів язичества писанки розписували до свята весни, а за часів християнства – до Великодня. Найдавніші писанки, знайдені на слов'янських землях, належать до X-XI ст. Правда, ячна шкарлупа неміцна, тому наші пращури виготовляли писанки із каменю, кераміки, слонової кістки, золота, срібла, бронзи.

2. **«Народознавці»** готують виступ про символіку, обереговість та поліфункціональність писанок.

Слово «писанка» походить від слова «писати», тобто прикрашати орнаментом. Писанка тісно пов'язана з давнім віруваннями українців, народним календарем, що базується на сонячному циклі. Ячко ототожнювало сонце. Воно є оберегом. Люди вірили, що писанка здатна притягувати добрі сили, а лихі відганяти. Яйця дарують друзям, знайомим з побажанням всього найкращого.

Символічне значення писанки складається з двох складових:

- 1) зі значення самого яйця, у якому є живий зародок півня (сонячного птаха);
- 2) зі значення написаних на ньому символічних знаків,

Тому писанки ніколи не варили і не вживали в їжу, оскільки вони були позначені магічними знаками, пов'язаних з давніми віруваннями. Орнаменти на писанках різноманітні. Їх поділяють на **солярні (космогонічні), рослинні та тваринні (зооморфні), антропоморфні.**

Основними символами-оберегами, які надавали писанці добродійної сили, були **сонячні знаки:** сонце, зірки, свастика, які в народі називають «качиними шийками», «ламаними хрестами», «круторогами».

Свастика – багатство, радість, добру волю.

Сонце – охороняє власника від недуг, злого ока; джерело світла й життя.

Хрест – символ Усесвіту, є знаком чотирьох сторін світу, чотирьох вітрів, чотирьох пір року.

Безконечник (в народі «хвилька», «вужик», «меандр», «кривулька») нагадує вічний рух спокійної морської хвилі й не має ні початку, ні кінця.

Спіраль – є знаком плодючості, володарем плину часу.

Зоря – знак неба; красна панна, яка вранці відмикає небесні ворота і випускає сонце, яке женеться за нею.

Колесо – символ безсмертя, що виявляється в природі безперервним повторенням відродженого життя, образом безконечної Божої любові.

Рослинні символи:

Квітка у вазоні або дерево – життя.

Колосок, зернята – символізує свячену їжу, предків, воскресіння.

Дерево життя – уособлює єдність усього світу; своєрідна модель Усесвіту і людини; як космічне дерево поєднує в собі стійкість і рішучість, силу і слабкість.

Дубовий листок – сила.

Вишня – символ дівочої краси, причаровує любов і щастя.

Гілка смереки – символ вічного життя.

Виноград – братерство, вірна любов.

Троянди – обличчя ненароджених дітей (їх малювали бездітні жінки, щоб Бог послав дитину).

Тваринні символи:

Олень – довге життя і заможність.

Півник – символ сонця.

Рибка – символ здоров'я.

Птахи – відновлення життя і природи.

Кінь – сила, витривалість, а також сонце.

Бджола – душевна чистота.

Павук – наполегливість, терплячість та художній промисел.

Геометричні символи:

Ромб – символ родючості.

Трикутник – є символом триєдності природи: Всесвіту (неба), Землі й людини; символізує батька, матір і дитину. Це – символ Божественної Трійці.

Квадрат, поділений на частини з крапками, - засіяний лан.

Антропоморфні:

Сорок клинців – сорок трикутників, кожний має призначення виконати одне бажання.

Граблі – символ води.

Драбина – пошуки кращого життя.

Решето – відділяє добро від зла.

Богиня Берегиня – жіноча постать із піднятими догори руками зображує Велику Матір усього живого – богиню життя і родючості.

3. **«Краєзнавці»** розповідають про особливості розпису писанок різних регіонів України.

Кожна писанка має своє «обличчя». У кожному регіоні існують свої особливості виготовлення писанок. За територіальним принципом виділяють писанки Наддніпрянщини, Покуття, Бойківщини, Поділля, Полісся, Слобожанщини тощо. Для різних регіонів є характерними певні кольори. Наприклад, на Прикарпатті – жовті, червоні, чорні барви; на Чернігівщині – червоні, чорні та білі кольори; на Поділлі, Поліссі, Волині – писанки з переважанням ясно-червоного тла; для Подніпров'я притаманні широкі симетричні поля й товсті лінії. Наддністрянське Полісся знає чорні писанки, інколи з темним чи білим тлом і контурно-виведеним мотивом. Гуцульські писанки – ясні, писані жовтими й білими контурами на червоному тлі, часто використовуються зелені, чорні та сині барви, орнамент – геометричний, який складається з цілої низки різнобарвних елементів. На особливу увагу заслуговують писанки с. Космач (на Івано-Франківщині) на Буковині. Характерні дрібно узорні орнаменти. У писанках буковинських сіл традиційні мотиви – сорок клинців, безконечник, коники, олені, рибки, метелики.

4. **«Кольорознавці»** пояснюють значення кольорів у писанкарстві.

Для розпису писанок розробили цілий ряд природних барвників, які виготовляли в домашніх умовах: «жовтило» - виварена яблунева кора, «чорнило» - луска зернят соняшнику, темно-коричневий – відвар житніх висівок, червоний – відвар з лушпиння цибулі. У наш час фарби виготовляються хімічним способом.

Червоний – радість життя, любов, надія для молодих – одруження.

Жовтий – місяць і зорі.

Блакитний – небо, а магічне значення – здоров'я.

Зелений – весна, воскресіння природи, тваринного світу.

Бронзовий – щедра мати-Земля.

Чорний з білим – пошана духів, душі померлих, подяка за охорону від злих сил.

Поєднання в орнаменті 4-5 кольорів – родинне щастя, мир, добробут, любов, успіх.

5. **«Знавці технік розпису»** повідомляють інформацію про класифікацію писанок залежно від техніки виконання розпису.

Залежно від місцевих традицій, техніки оздоблення розфарбовані яйця мають такі назви:

«Писанки» - сирі яйця, з нанесеним на них символічним малюнком і зафарбовані в три-чотири кольори. Писанка вражає витонченістю розпису на

маленькій площині; довершеністю, багатством композиційних варіантів та мотивів. Унікальною є воскова техніка, яку в Південній Індії використовують для орнаментування тканини (гарячий батик).

Матеріали та інструменти:

- **Форма** – яйце, з якого виготовлятимуть писанку.
- **Писанок.**
- **Свічка** (воскова чи парафінова)
- **Барвники** (анілінові, натуральні)
- **Оцет**
- **Бавовняна тканина, серветка**
- **Олівець**

«Дряпанки» - це крашанки, по яких гострим предметом (цвяхом, шилом, ножом, товстою голкою та ін.) видряпується малюнок. Орнамент на крашанках буває здебільшого рослинним і геометричним.

«Крапанки» - один із видів орнаментованих великодніх яєць. Малюнок на їх поверхні утворений крапками різного чи одного кольору. Крапки можна наносити без спеціальних інструментів, «капаючи» запаленою свічкою.

«Мальованки» - яйця, розмальовані фарбою і пензликом. На малюнках зображують квіти, людські постаті, відображують свята та інші події. Мальованки часто зустрічаються як сувеніри.

«Крашанки» - це зварені круто курячі яйця, пофарбовані одноколірними рослинними барвниками. Крашанки мають таке ж значення як і писанки. Крашанки готують у суботу, фарбувати потрібно 13 яєць, що символізує 12 апостолів і Спасителя.

VI. Практична робота

Кожна група учнів сидить за окремим столом, на якому знаходяться всі необхідні матеріали й інструменти, і виконує ескіз писанки.

Правила роботи в групах:

1. Оберіть керівника групи.
2. Уважно ознайомтеся з умовами завдання.
3. Колективно обміркуйте та узгодьте розв'язання проблеми.
4. Керівникам слід розподілити роботу в групах таким чином, щоб кожен отримав конкретне індивідуальне завдання, яке сприяло б досягненню поставленої мети.
5. Керівники мають контролювати дотримання правил роботи, підтримувати дружню атмосферу в групі.

Варіанти практичних завдань:

1. **Створити ескізи орнаментів для писанки, призначеної в подарунок:**

- 1) Дитині
- 2) Хлопцю
- 3) Дівчинці
- 4) Господарю
- 5) Літній людині.

2. ***Кожна група створює ескіз писанки, використовуючи знаки – символи:***

- 1 група використовує солярні знаки
- 2 група – зооморфні або рослинні елементи
- 3 група – образ Богині Берегині
- 4 група – геометричні символи.

3. ***Діти виконують ескіз дряпанки (дратаж)***

Етапи виконання роботи:

- підготувати аркуш паперу (прокрити милом , потім тушшю)
- олівцем обвести шаблон
- продряпати його чимось гострим
- готову дряпанку вирізати

В кінці уроку всі писанки наклеїти на один великий аркуш. Вийде святкова композиція.

- Проводиться інструктаж із техніки безпеки.

- Під час самостійної роботи звучать українські великодні пісні. Учитель контролює роботу учнів і надає індивідуальні консультації.

VII. Закріплення нових знань і вмінь

Розгадування кросворду «Писанка».

VIII. Підсумок уроку

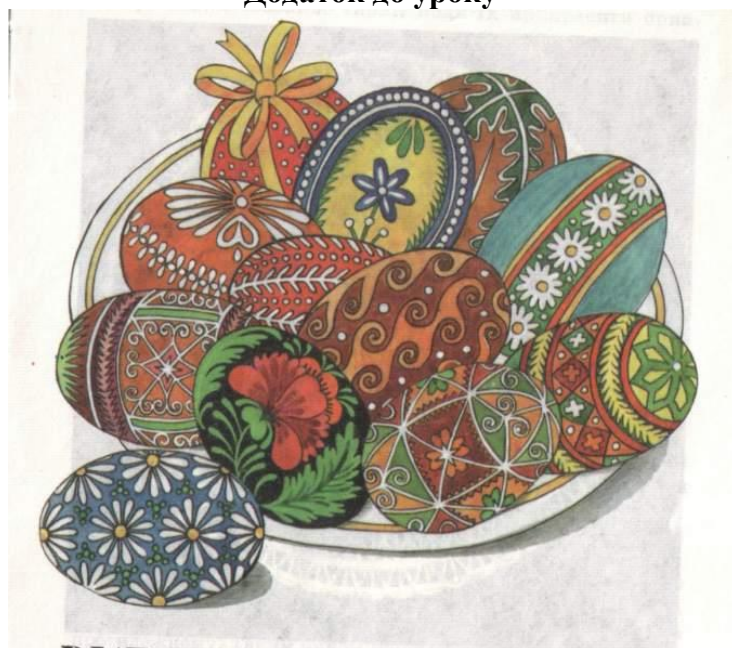
Кожен майстер є творцем, який вкладає у твір часточку своєї душі. Дійсно, писанки – справжнє диво! Щоб це дивне мистецтво не зникло, майстерність передається з покоління в покоління.

1. Демонстрація кращих робіт

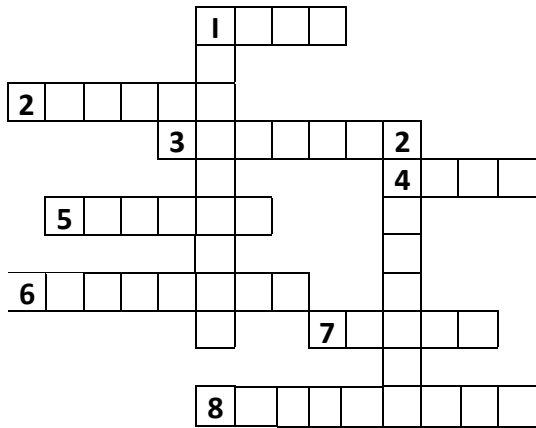
2. Оцінювання

3. Домашнє завдання: знайти та написати легенди та пісні про писанки, щоб потім об'єднати доповіді, практичні роботи в довідник «Українська писанка».

Додаток до уроку

Писанка

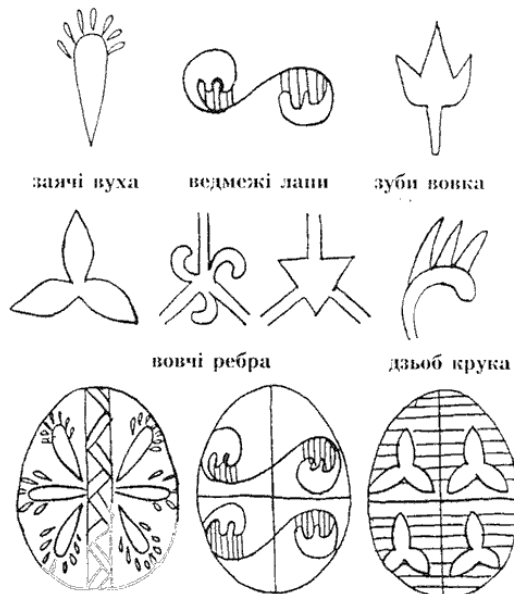

По горизонталі:

1. Речовина, за допомогою якої наносять зображення на писанку.
2. Зображення на писанці.
3. Інструмент для розпису писанок.
4. На писанці вона була символом здоров'я, а з приходом християнства стала символом Ісуса Христа.
5. Країна, в якій споруджено пам'ятник-писанку.
6. Вид писанки, на якій зображення продряпується.
7. Символ удачі, щастя, а також небесне світило.
8. Пофарбоване яйце.

По вертикалі:

1. Велике релігійне свято, до якого виготовляють писанки.
2. Якщо малюнок на писанці створюється за допомогою крапок, то це....

божа рука

півень

берегиня

сигма-вуж

